

Naša iskustva

Ljerka Tomljenović-Biškućić

PISMENE VJEŽBE U NASTAVI NJEMAČKOG JEZIKA — OBLIK AKTIVNOSTI I KREATIVNOSTI UČENIKA I NASTAVNIKA

Uspjeh u nastavi evidentan je kad je učenik zainteresiran za predmet, kad je motiviran. U vezi s tim prijeka je potreba da nastavnik uvjeri učenike kako je jezik koji uče živ, prirodan, unatoč razlikama u usporedbi s materinjim jezikom. Tako se stvara poticaj za što pravilnijim usvajanjem stranog jezika kod samih učenika. Nastavnik raspolaže danas već brojnim nastavnim pomagalicama, i tehničkim i tekstualnim. Uza sve to potrebno je što češće mijenjati oblike rada, uvoditi nove sadržaje — boriti se protiv šablone. Jezik se ne može naučiti kroz »igru« (iako ona mora biti sastavni dio nastave na svim stupnjevima o kojim će ovdje biti govora),* jer je potrebno vrlo mnogo uvježbavanja, ponavljanja i učenja, potrebno je, naime, raditi i toga učenik mora biti svjestan. Upravo na početnom stupnju je automatizacija pojedinih frekventnih struktura neizbježna da bi se što prije pristupilo svjesnom, pojmovnom učenju. Zato je neophodno prilagoditi nastavne sadržaje, tehniku rada i metodu psihičkoj i fizičkoj sposobnosti učenika.

Učeći jezik stječu se znanje, sposobnosti i navike, da bi se ostvario cilj — najčešće je to komunikativna kompetencija, a pritom se često zaboravlja na vještinu koja je također dio zadatka i sastavni dio jezika. To je pisanje na stranom jeziku. U svojoj početnoj fazi imaju audio-vizuelna i audio-lingvalna metoda isključivo oralni pristup. Danas možemo reći da je pogrešno prilaziti učenju jezika ekstremno, važno je, naime, uočiti i analizirati potrebe koje postoje.

Stjecanje vještine pisanja je problem učenicima, koji tu poteškoću nisu svladali ni na materinjem jeziku. Na nižem stupnju predstavlja povezivanje fonema s grafemom izvjesnu poteškoću, jer postoje razlike u te dvije sfere. No kao što i svladavanje izgovora zahtijeva vježbanje (čak i uz uspješnu imitaciju), prijeko je potrebno što prije automatizirati ortografiju, da bi postala vještina. Treba, dakle, usvojiti principe stranog jezika, kojih se pri pisanju moramo pridržavati. Samo tako će učenik biti u stanju produktivno raditi a da se previše ne koncentrira na samo pisanje. Na taj način postaje pisanje *sredstvo* koje pomaže pri učenju stranog jezika.

Postavlja se pitanje: kako naučiti učenike pisati i kako se koristiti pisanjem kao sredstvom za naš primarni zadatak?

* Rad s učenicima na početnom i srednjem stupnju.

Da bi se to postiglo, pismeni zadaci moraju imati i funkciju postizanja govorne vještine. Sigurnost je postignuta kad se pri pisanju spontano povezuje zvučni s optičkim doživljajem. Za razliku od usmenog saopćenja koje je trenutno, pismeno zahtijeva kontrolu, ali daje mogućnost bolje korekture učeniku, a ujedno je to dokaz i potvrda onog što je naučio, da raznolikije i ljepše formulira. Gotovo sve vježbe koje se provode kao usmene mogu poslužiti i kao pismene (npr. vježbe gramatike i vokabulara). One mogu biti korisne u svladavanju izgovora, kao i pisanja. Tako su pisanje i govor usko povezani i služe istom cilju.

Pismene vježbe zahtijevaju rješavanje dvaju zadataka:

1. svladavanje tehnike pisanja i
2. usvajanje jezičnog materijala.

Na samom početku bit će to reproduktivan rad, a od nastavnika ovisi mnogo kada i kako će taj rad postati produktivan.

Da bi se postiglo što potpunije usvajanje stranog jezika, mora se sistematski provesti i progresija pismenih vježbi. Nastavnik je dužan da pokuša spriječiti nastajanje i ponavljanje pogrešaka. Uz vješto izabrane vježbe učenik nema mogućnosti da pogriješi.

Na početku procesa uvriježeno je još uvijek prepisivanje. No vrlo često učenici prepisuju krivo, jer ne vide u tome svrhu, nisu prisiljeni razmišljati pa npr. često ispuštaju slova. Već na početnom stupnju može se uz sliku dati i grafija, a u vježbi koja slijedi treba izostaviti određene grafeme kako bi ih učenici mogli sami dopuniti (npr. Rudis Stundenplan: si-gen, tu-nen, zei--nen). Učenici su uz pisanje potaknuti na kombiniranje, tj. uočavanje, a time i na bolje memoriranje. Razumije se da će učenici biti prethodno auditivno i vizuelno obaviješteni. Jedna od vrlo uvriježenih pismenih vježbi je diktat. Nažalost, provodi se često u svrhu kontrole i ocjenjivanja, a rjeđe radi učvršćivanja ortografije, gramatike i leksike. U početnoj fazi učenja jezika kod mlađih polaznika korisno je provoditi diktat po sjećanju. Potrebno je rečenicu po rečenicu prezentirati (ploča, folija) i s učenicima je oralno obraditi. Tek tada će predložak biti uklonjen, a učenici će percipirano reproducirati. To je napose korisno kod kompliciranih rečeničnih struktura ili predugačkih dijaloga. Učeniku treba dati mogućnost samokontrole i analize nastalih pogrešaka.

S onima koji rade isključivo po AV-metodi i nemaju poteškoća s razumijevanjem autentičnih govornika moguće je provoditi diktat s vrpce, naravno, tekstovi su prije toga obrađeni i uvježbani. Logičan slijed toga je tzv. autodiktat. Polazeći od najčešćeg oblika diktata (nastavnik čita tri puta određeni tekst), učenicima je zanimljiviji i svakako svrsishodniji diktat dopunjalca. Ispuštanju riječi treba prići promišljeno, i to sistematizirajući (npr. glagole, prijedloge ili vokabular obrađen prethodni sat).

Ima niz načina za ispravljanje pismenih radova, napose diktata. Svakako je vrlo dobro ako je nastavnik u stanju da ispravi sve radove. Pri ocjenjivanju treba težiti za objektivnošću (npr. vrlo je čest propust ista pogreška brojena više puta). Potrebno je klasificirati pogreške (ortografske, fonološke, gramatičke). Prije postavljanja zadatka nastavnik će pomno metodički i didaktički obraditi i pripremiti materijal. Rad s učenicima mora biti dinamičan, pa tako treba da se i prilikom pismenih vježbi i ispravaka osjeti različitost pristupa. Učenik postaje sudionik ako je upućen u sistem ocjenjivanja i u analizu, on postaje svjestan i kritičan prema svom radu,

a i ostalih suučenika. Zanimljiva priča ili događaj, vijest iz crne kronike mogu poslužiti u mnoge svrhe, npr. a) u stanovitim prilikama za diktat u nastavcima, b) nakon čitanja jednog dijela uzbudljive priče nastavnik daje dijelove rečenica i vodi učenike stimulirajući ih na razmišljanje do svršetka priče, c) za razradu i završetak priče daje natuknice, d) ili pak predlaže osobe za scenario, a učenici će ostatak priče obraditi u dijalozima, e) učenici su animirani prvim dijelom teksta na daljnji samostalni rad uz mogućnost svih mogućih zapleta i raspleta. Učenici su puni mašte i vrlo rado rade na način koji ih potiče na kreativni rad. Sve to moguće je provoditi i individualno i u grupama. Grupa će za početak biti zanimljivija i korisnija. U izvjesnim prilikama treba iskoristiti mogućnost ilustracije, kao i duh natjecanja. Najbolja priča može se npr. dramatizirati. Već dosadno prepričavanje može postati zanimljiv oblik pismene vježbe ako sudjeluje cijeli razred podijeljen u grupe, tražeći najadekvatnije rečenice, odlučujući zajedno s nastavnikom o izboru najbolje varijante. Tako nastaje korektan pismeni rad pred očima učenika.

Vježbe supstitucija poprimile su već ustaljeni oblik u praksi. Moglo bi se čak reći da su često i suviše eksploatirane, bez obzira na dob i stupanj učenja jezika. Korisne zbog brzog mehaničkog usvajanja materije, štete jer izazivaju dosadu i zamor kod učenika — učenik ne treba misliti. Zato će nastavnik odmah iza usvojenog modela prijeći na rad uz određene poticaje koji uzrokuju morfološku promjenu u rečenici.

Supstitucione tabele pospješuju vizuelno usvajanje. Budući da omogućuju niz raznih kombinacija a pri tom isključuju pogreške, korisnije su kao pismene nego kao usmene vježbe. Usvajanje pravopisa teći će usporo s uvježbavanjem raznih rečeničnih tipova (npr. izrične-upitne rečenice, negiranje izričnih, upitnih rečenica). To će rezultirati dijalošku situaciju i napokon transfer, naravno, bez modela (pogodno za rad u skupinama, npr.

x: Fährst du in die Stadt?

y: Nein, ich fahre nicht in die Stadt.

x: Wohin fährst du dann?

y: Nach Hause.)

Vježbe transformacije prikladne su za uvježbavanje već naučenih oblika. One omogućavaju učeniku na različite načine izraziti svoje misli. Kod tih vježbi postoji već viši stupanj kombinatorike. Prvobitna struktura mijenja se oblikom i sadržajem. Za viši stupanj bile bi korisne npr. proizvodne vježbe, kod kojih su zadani rečenični elementi u osnovnom obliku, a učenici sami stvaraju dijalog (npr. Was / suchen / Ida / im Garten). Tako će se moći provjeriti usvojenost poretka riječi u rečenicama, a prema potrebi i utvrditi.

Opisi predmeta, osoba i slika provodit će se usmeno, a zatim pismeno. Prethodno moraju učenici svladati deklinaciju imenica i pridjeva. Pismo, razglednica, dopisnica pružaju mnogo mogućnosti za pismeni izraz. Nastavnik će najprije svakako dati model (Liebe Inge, lieber Klaus, liebe Eltern...) U određenim prilikama mogu učenici biti potaknuti na vođenje kratkog dnevnika, i to s navođenjem jezgrovitih podataka, koji mogu kasnije služiti kao podsjetnik za usmeni iskaz. Na taj način učenici usvajaju tehniku notiranja najvažnijeg, što će im uvijek trebati, a za opise ne žele — npr. za vrijeme praznika — upotrijebiti, tj. gubiti vrijeme. To će kasnije biti podloga za vođeni ili slobodni sastav, protokol ili izvještaj. Sve to, kao i

referat, imali bi učenici prilike i vremena naučiti u školi. Pismene vježbe bile bi raznolikije, učenici motiviraniji, a pismeni izraz kompletniji. Kod učenika na višem stupnju učenja stranog jezika koji permanentno rade s magnetofonom, moguće je provoditi interview i reportažu kao vježbe razumijevanja, a naknadno i kao pismeni rad. To pobuđuje zanimanje kod učenika, jer zahtijeva mnogo njihova angažmana. Naravno da će nastavnik postaviti granice, dati sugestije prilagođene dobi i nivou učenika.

Pismene vježbe je nemoguće iscrpsti, jer postoji bezbroj varijacija, no sve ovisi o umješnosti i o spremnosti nastavnika kako će pripremiti materijal i pridobiti učenike za zajednički rad.

Jasna Gačić

PRILOG PROBLEMATICI PISMENIH RADOVA

U želji da postignemo praktičan cilj u nastavi stranih jezika tj. aktivno vladanje jezikom koji služi u svakodnevnom komuniciranju, dali smo prednost usmenoj kompetenciji.

Na koji način ne zanemariti i faktor pismene kompetencije kao veoma bitan u učenju stranog jezika? Kako kroz pismenu vježbu izvršiti provjeru usvojenog gradiva?

Revidirajući u IV razredu gimnazije upotrebu konjunktiva uz glagole želje, žaljenja, te uz bezlične glagole (posebno »il faut que«) etc. služila sam se novim udžbenikom: Batušić-Montani: »La pratique de la langue« (Školska knjiga, Zagreb 1974), koji smo, moram reći, i ja i učenici prihvatili kao pravo osvježenje i veliku pomoć u uvježbavanju već poznatih stvari i stvaranju »drilla«, u kojem, međutim, gramatički automatizam nije odvojen od leksika, već je dapače veoma tijesno povezan uza nj.

Nakon nekoliko sati posvećenih strukturalnim vježbama kreativnog karaktera iz navedenog udžbenika zadala sam pismeni rad.

Za razliku od dosadašnjih tipova zadataka pri provjeravanju znanja konjunktiva, kad sam uvođenjem u situaciju zahtijevala od učenika prebacivanje glagola iz indikativa u konjunktiv, ovaj put sam tražila od učenika da sami daju kratku situaciju u kojoj će morati upotrijebiti konjunktiv.

Rezultati su bili više nego ohrabrujući. Aktivirali su se i mnogi od veoma loših učenika, nastojeći na svom nivou znanja udovoljiti zadatku.

Prilažem nekoliko najuspjelijih radova u kojima su korigirane samo grube gramatičke greške.

I

»Avant un match important un journaliste vient chez l'entraîneur pour l'interviewer.

Journaliste: Vous devez gagner car vous voulez garder la 1ère place.

Entraîneur: Je suis d'accord, il faut que nous gagnions. Notre meilleur joueur est indisposé, mais il faut qu'il joue. J'ai peur qu'il ne se blesse pas à nouveau.